

TABELA DE DISPERSIE

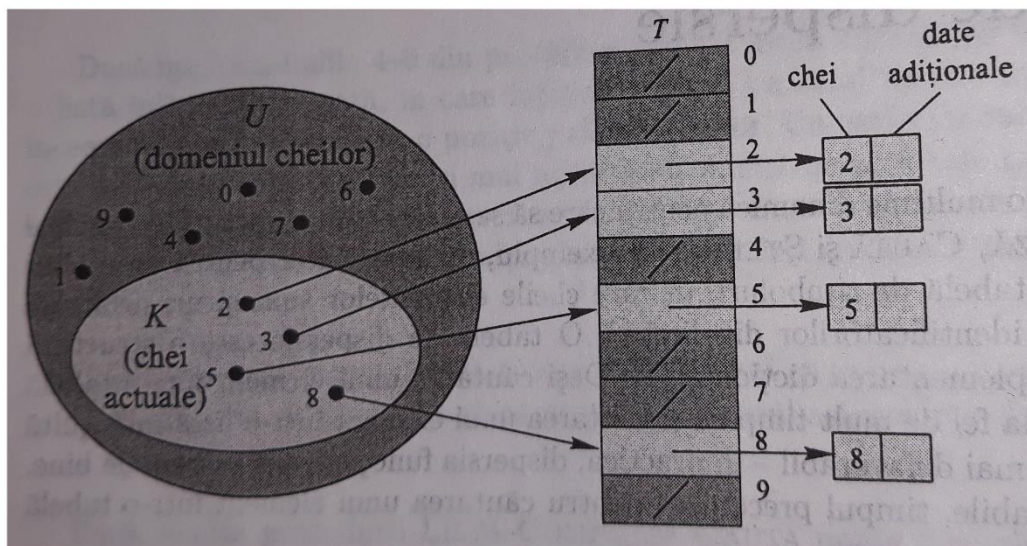
Hash Table

- Este o structură de date **eficientă** pentru implementarea dicționarelor (și nu numai).
- Exemplu: un compilator păstrează o **tabelă de simboluri**, în care cheia este șirul de caractere corespunzător unui identificator
- TD poate fi folosită pentru implementarea containerelor pe care operațiile specifice sunt: **adăugare** element, **căutare** element, **ștergere** element. Ex: dicționare, colecții, mulțimi
  - JAVA
    - HashMap (dicționar reprezentat folosind o tabelă de dispersie)
    - HashSet (mulțime reprezentată folosind o tabelă de dispersie)
  - STL
    - unordered_set (mulțime reprezentată folosind o tabelă de dispersie)
    - unordered_map (dicționar reprezentată folosind o tabelă de dispersie).
- TD este o generalizare a noțiunii mai simple de **tabelă cu adresare directă**
- **Notății**
  - n – numărul de elemente din container
  - un element e din container este o pereche cheie (c) – valoare (v) (**$TElement = TCheie \times TValoare$**)
  - U – **domeniul** (universul) cheilor
  - K – domeniul actual al cheilor (mulțimea cheilor efectiv memorate în container)

Tabelă cu adresare directă

- Notății și presupuneri
  - Presupunem chei numere naturale, chei distincte
  - Domeniul cheilor $U = \{0, 1, 2, \dots, m-1\}$ - m relativ mic
  - K – domeniul actual al cheilor (mulțimea cheilor efectiv memorate în container)
- Tabela cu adresare directă este memorată sub forma unui vector $T[0..m-1]$
  - Locația $T[c]$ va corespunde cheii c (la acea locație se memorează cheia și datele adiționale asociate acesteia)
  - Dacă o cheie $c \notin K$, atunci $T[c]$ va conține NIL (sau o valoare specială care marchează locație goală)
  - $T[c]$ poate memora un pointer spre elementul având cheia c sau chiar elementul (cheia și valoarea asociată)

Exemplu

Considerăm următoarea reprezentare:

TElement

c : TCheie

v : TValoare

TabelaAdresareDirecta

m : Întreg

e : TElement[0.. $m-1$]

Cele trei operații (**căutare**, **adăugare**, **ștergere**) pe o tabelă cu adresare directă sunt sumarizate mai jos:

CAUTĂ (T, c)

//pre: T este o tabelă cu adresare directă, c este o cheie, de tip TCheie

@ returnează $T.e[c]$

ADAUGĂ (T, e)

//pre: T este o tabelă cu adresare directă, e este de tip TElement

@ $T.e[e.c] \leftarrow e$

ȘTERGE (T, c)

//pre: T este o tabelă cu adresare directă, c este de tip TCheie

@ $T.e[c] \leftarrow \text{NIL}$

▪ **Observații**

- o tabelă cu adresare directă funcționează bine dacă universul cheilor este mic
- complexitatea timp a operațiilor este $\theta(1)$
- spațiul de memorare este $\theta(|U|)$

▪ **Dezavantaje**

- dacă universul U este mare, memorarea tabelului T poate fi nepractică, sau chiar imposibilă, dată fiind memoria disponibilă.
- dacă mulțimea K este mică relativ la U , rămâne mult spațiu nefolosit $\Rightarrow$ gestionare inefficientă a spațiului de memorare.

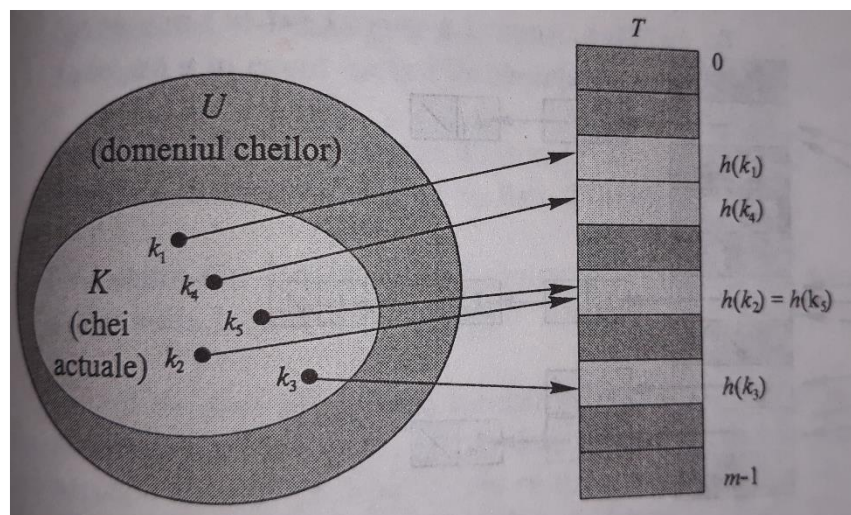
PROBLEMĂ

Sugerați cum se poate implementa o tabelă cu adresare directă în care cheile elementelor memorate nu sunt neapărat distincte și elementele pot avea date adiționale.

Tabela de dispersie

- $T[0..m-1]$
  - m – număr locații din tabelă
- reduce spațiul de memorare la $\theta(|K|)$ - eficientizare a spațiului de memorare (mai ales când K este mult mai mică decât U)
- complexitatea timp **medie** pentru toate operațiile pe TD (adăugare, căutare, ștergere) este $\theta(1)$.
  - **căutarea** unui element într-o TD poate necesita $\theta(n)$ în caz **defavorabil** (ca și căutarea în liste)
    - în practică, dispersia funcționează foarte bine
    - timpul **mediu** preconizat pentru căutare este $\theta(1)$
- se definește o **funcție de dispersie** (*hash function*) $d: U \rightarrow \{0, 1, \dots, m-1\}$
  - $d(c)$ este **valoarea de dispersie** a cheii c
  - vom spune că o cheie c se **dispersează** în locația $d(c)$
- dacă două chei c_1 și c_2 se dispersează în aceeași locație, adică $d(c_1) = d(c_2)$, spunem că avem o **coliziune**
  - evitarea totală a coliziunilor este imposibilă
    - deoarece $|U| > m$, sigur există două chei care să fie în coliziune
  - minimizare numărului de coliziuni
    - printr-o alegere potrivită a funcției de dispersie

Exemplu În figura de mai jos, cheile sunt notate cu k (**keys**), iar funcția de dispersie prin h (**hashing function**).

- **dispersia perfectă** (*perfect hashing, perfect hash function*)

- fără coliziuni
  - când se cunosc cheile (mulțimea de chei este statică – ex. compilatoare)
- a se vedea Cursul 9
- cum se face **adăugarea unui nou element** $e=(c, v)$?
  - se calculează locația de dispersie a cheii c , $i = d(c)$
  - dacă locația i este liberă, atunci se adaugă elementul la locația i
  - dacă la locația i mai e memorat un alt element $\Rightarrow$ **rezolvare coliziune**
    - 2 tipuri de metode de dispersie
      - **dispersia deschisă** (*open hashing*)
        - cheile sunt stocate în liste înlanțuite atașate celulelor unei TD.
        - se mai numește **adresare închisă** (*closed addressing*)
      - **dispersia închisă** (*closed hashing*)
        - cheile sunt stocate în interiorul TD fără a utiliza liste înlanțuite.
        - **adresare deschisă** (*open addressing*)
    - 3 metode de rezolvare a coliziunilor
      - **prin liste independente (înlanțuire)**
        - dispersie **deschisă**
      - **prin liste întrepătrunse**
        - combinație între *liste independente* și *adresare deschisă*
        - considerată o tehnică de **adresare deschisă/dispersie închisă**
      - **prin adresare deschisă**
        - dispersie **închisă**
- **funcție de dispersie bună**
  - este ușor de calculat (folosește operații aritmetice simple) - $\theta(1)$
  - produce cât mai puține coliziuni.

Interpretarea cheilor ca numere naturale

- Majoritatea funcțiilor de dispersie presupun universul cheilor din mulțimea numerelor naturale
- În cazul în care cheile nu sunt numere naturale, trebuie găsită o modalitate de a le interpreta ca numere naturale – o funcție care asociază fiecărei chei un număr natural (implementare - **hashCode: TCheie** $\rightarrow \{0, 1, 2, \dots\}$)
  - identificatorul **pt** poate fi interpretat ca un număr în baza **128** – $(pt)_{128} = 112 \cdot 128 + 116 = 14452$.
  - pentru un șir de caractere putem considera suma codurilor ASCII ale caracterelor.
  - ...
- În cazul în care în container elementele sunt de tip **TElement** (nu au asociată o cheie - ex. mulțime, colecție), **hashCode: TElement** $\rightarrow \{0, 1, 2, \dots\}$
- Pp. în cele ce urmează că avem chei naturale.
- Java – metoda **hashCode**
  - clasa **String**

$$s[0] \cdot 31^{(n-1)} + s[1] \cdot 31^{(n-2)} + \dots + s[n-1]$$

    - n – lungimea string-ului ($s[0]$ – primul caracter, etc)
    - **hashCode**-ul sirului vid este 0

- funcție *hash* bună pentru string-uri
  - *uniformitate* - asigură o distribuție uniformă a string-urilor în tabela de dispersie
  - *eficiență* – dpdv al calculului
  - *nu e sensibilă* la modificări mici – valoarea funcției *hash* nu se schimbă drastic pentru mici schimbări în string
  - *rată mică de coliziuni* – string-uri diferite nu furnizează aceeași valoare *hash*
- funcția DJB2 are o performanță bună și o rată mică de coliziuni
  - exemplu Java

```
public static int djb2(String str) {
    int hash = 5381;
    for (int i = 0; i < str.length(); i++) {
        hash = ((hash << 5) + hash) + str.charAt(i);
    }
    return hash;
}
```

```
int hash = djb2("hello");
System.out.println(hash); // prints "99162322"
```

Funcții de dispersie

- O funcție de dispersie bună satisface (aproximativ) *ipoteza dispersiei uniforme simple* (**Simple Uniform Hashing - SUH**): fiecare cheie se poate dispersa cu aceeași probabilitate în oricare din cele m locații.
  - $P(d(c) = j) = \frac{1}{m}, \forall j = 0, \dots, m - 1 \quad \forall c \in U$
    - $P(d(c_1) = d(c_2)) = \frac{1}{m}, \quad \forall c_1, c_2 \in U$
    - dacă $P(c)$ este probabilitatea de a alege cheia c , atunci $\sum_{c: d(c)=j} P(c) = \frac{1}{m} \quad \forall j = 0, 1, \dots, m - 1$
      - în general, nu se poate verifica această condiție, deoarece nu se cunoaște distribuția de probabilitate P
  - dacă această ipoteză ar fi verificată, atunci s-ar minimiza numărul de coliziuni
  - în practică se pot folosi tehnici euristice pentru a crea funcții de dispersie care să se comporte bine.

I. Metoda diviziunii

- Dispersia prin diviziune
- $d(c) = c \bmod m$
- Experimental: valori bune pentru m sunt numerele prime nu prea apropiate de puteri exacte ale lui 2 (ex: 13,...)
- $m=13$
  - $c=63 \Rightarrow d(c)=11$
  - $c=26 \Rightarrow d(c)=0$
- ex: pentru a reține $n=2000$ șiruri de caractere (1 caracter = 8 biți)
  - 3 elemente, în medie, într-o coliziune
  - $\Rightarrow m=701$ (apropiat de $2000/3$, nu e apropiat de o putere a lui 2)

- $\Rightarrow d(c) = c \bmod 701$
- *Observație*
  - $m=2^k \Rightarrow x \bmod m = x \& (m-1)$

II. Metoda înmulțirii

- $d(c) = [m \cdot (c \cdot A \bmod 1)]$ unde " $c \cdot A \bmod 1$ " reprezintă partea fracționară a lui $c \cdot A$, adică $(c \cdot A - [c \cdot A])$
- Valoarea lui m nu e critică (în general este o putere a lui 2)
- **Knuth**: valoarea optimă pentru A este $\frac{\sqrt{5}-1}{2} \approx 0.6180339887$ (golden ratio-1)
  - $m = 13, A = 0.6180339887$ (Knuth)
    - $c=63 \Rightarrow d(c) = [13 * \text{frac}(63 * A)] = 12$
    - $c=52 \Rightarrow d(c) = [13 * \text{frac}(52 * A)] = 1$
    - $c=129 \Rightarrow d(c) = [13 * \text{frac}(129 * A)] = 9$

III. Dispersia universală

- $c = \langle c_1, c_2, \dots, c_k \rangle$
- $d(c) = (\sum_{i=1}^k c_i \cdot x_i) \bmod m$ unde $\langle x_1, x_2, \dots, x_k \rangle$ este o secvență de numere aleatoare fixate (selectate de-a lungul inițializării funcției de dispersie)
- apropiată de ipoteza SUH

Observație

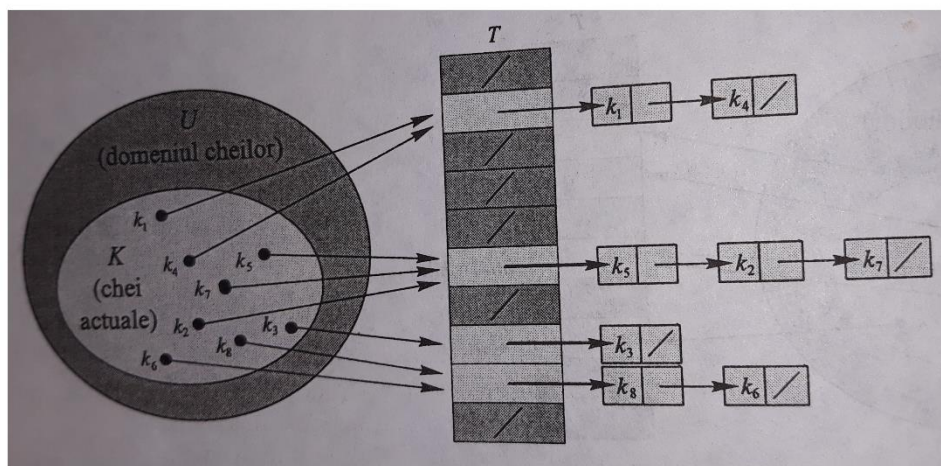
- în cazul în care cheile nu sunt numere naturale, funcția de dispersie d (una din cele definite anterior) se definește nu pe cheia c , ci pe **hashCode**-ul acesteia
  - ex: $d(c) = \text{hashCode}(c) \bmod m$

A. Rezolvare coliziuni prin liste independente (înlănțuire) – SEPARATE CHAINING

- Elementele care se dispersează în aceeași locație (sunt într-o coliziune), vor fi puse într-o listă înlănțuită.
  - în general, alocare dinamică pentru memorarea înlănțuirilor
  - listele pot fi simplu sau dublu înlănțuite
- Locația j conține un pointer către primul element al listei înlănțuite a elementelor care se dispersează în locația j (dacă această listă e vidă, se memorează NIL).
- Operațiile sunt ușor de implementat.

Exemplu În figura de mai jos, cheile sunt notate cu k (**keys**), iar funcția de dispersie prin h (**hash function**).

Dacă $m=10$, $K=\{11, 21, 31, 5, 15, 7, 17, 27\}$, $d(c) = c \bmod m$, atunci

- $d(11) = d(21) = d(31) = 1$
- $d(5) = d(15) = 5$
- $d(7) = d(17) = d(27) = 7$

și tabela va fi

0	
1	→ 11 → 21 → 31
2	
3	
4	
5	→ 5 → 15
6	
7	→ 7 → 17 → 27
8	
9	

Reprezentare și operații

TElement

c : TCheie

v : TValoare

Container

m : Întreg

l : TListă[0..m-1]

- d este funcția de dispersie, $d: T\text{Cheie} \rightarrow \{0, 1 \dots m - 1\}$
- pp. cheia are o singură valoare asociată
- Container poate fi, de ex., dicționar, mulțime, colecție.
  - în cazul mulțimii/colecției, **TCheie=TElement** și nu există valoare asociată cheii.

CAUTĂ (C, ch)

// pre: C este un container reprezentat sub forma unei TD (coliziuni prin înlanțuire), ch este de tip T_{Cheie}

@ caută elementul cu cheia ch în lista $C.l[d(ch)]$

ADAUGĂ (C, e)

// pre: C este un container reprezentat sub forma unei TD (coliziuni prin înlanțuire), e este de tip $T_{Element}$

@ se adaugă elementul e în capul listei înlanțuite $C.l[d(e.c)]$

ȘTERGE (T, ch)

// pre: C este un container reprezentat sub forma unei TD (coliziuni prin înlanțuire), ch este de tip T_{Cheie}

@ se șterge elementul cu cheia ch din lista înlanțuită $C.l[d(ch)]$

Observații

- Este posibil ca listele independente să fie memorate ordonat după cheie sau valoare
- Funcția de dispersie este considerată *bună* dacă listele au aproximativ aceeași lungime
- Dacă apar multe liste de vide sau liste prea lungi, se modifică $m \Rightarrow$ redispersare (**rehashing**)
  - dublare m ($m \ll 1$)

Timp defavorabil pentru operații

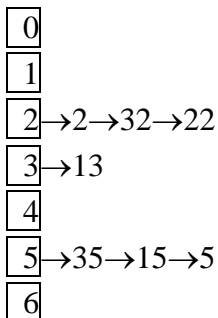
Pp n este numărul elementelor din container.

- **CAUTĂ** – $O(n)$
  - defavorabil: toate elementele se dispersează în aceeași locație ($\theta(n)$) – dacă elementul nu e găsit)
- **ADAUGĂ** – $\theta(1)$
  - se poate adăuga la începutul listei înlanțuite
- **ȘTERGE** – presupune
  - (1) căutare nod în lista înlanțuită + (2) ștergere nod $\Rightarrow O(n)$

Exemplu

$m=10, d(c)=c \bmod m$

c	5	15	13	22	28	35	38	32	2
d(c)	5	5	3	2	8	5	8	2	2

7

8 → 38 → 28

9

Iterator

- dacă listele sunt simplu înlanțuite cu alocare dinamică
- iteratorul va memora
  - o referință c către containerul reprezentat folosind o TD cu coliziuni prin liste independente
  - poziția curentă $pozCurent$ din tabelă (indică lista înlanțuită iterată)
  - adresa unui nod (pointer) $curent$ din lista înlanțuită de la poziția $pozCurent$

Telement	Nod	Container	IteratorContainer
c :TChieie	e :TElement	m :Întreg	c :Container //referință (în implementare)
v :TValoare	urm :↑Nod	l :↑Nod [0..m-1]	$pozCurent$:Întreg
			$curent$:↑Nod

Operațiile pe iterator sunt descrise în Pseudocod, în continuare.

Pe lângă operațiile uzuale ale iteratorului (*crează*, *prim*, *valid*, *element*, *următor*), avem nevoie de o operație auxiliară **deplasare** care, dacă lista de la locația curentă $pozCurent$ a fost iterată până la final ($curent$ devine invalid), deplasează $pozCurent$ pe următoarea locație din tabelă care conține o listă nevidă și poziționează $curent$ pe primul nod din această listă.

- în exemplul anterior, dacă $pozCurent=3$ și s-a terminat de iterat lista de la poziția 3, mută $pozCurent$ pe 5, iar $curent$ va indica 35.
- această operație NU va fi în interfața iteratorului (secțiunea publică), ci în implementare (secțiunea privată)

Subalgoritm deplasare (i) este

{pre: i : IteratorContainer}

{post: deplasează iteratorul pe prima listă nevidă care urmează după locația $pozCurent$ }

{incrementăm $pozCurent$ cât timp nu s-a epuizat tabela și lista de la poziția $pozCurent$ e vidă}

CâtTimp ($i.pozCurent < i.c.m$) $\wedge$ ($i.c.l[i.pozCurent] = \text{NIL}$) **execută**

$i.pozCurent = i.pozCurent + 1$

SfCâtTimp

{dacă nu s-a epuizat tabela}

Dacă $i.pozCurent < i.c.m$ **atunci**

$i.curent \leftarrow i.c.l[i.pozCurent]$

SfDacă

SfSubalgoritm

Subalgoritm creează (i, c) este

$i.c \leftarrow c$

$i.pozCurent \leftarrow 0$
 {căutăm prima listă nevidă, pentru a poziționa iteratorul}
 deplasare(i)

SfSubalgoritm

Subalgoritm prim (i) este

$i.pozCurent \leftarrow 0$
 deplasare(i)

SfSubalgoritm

Funcția valid(i) este

{locația curent iterată nu depășește numărul de locații din tabelă și nodul curent este valid }
valid $\leftarrow (i.pozCurent < i.c.m) \wedge (i.curent \neq \text{NIL})$

SfFuncție

Subalgoritm element (i, e) este

{pre: i este valid}
 $e \leftarrow [i.curent].e$

SfSubalgoritm

Subalgoritm urmator (i) este

{pre: i este valid}
 $i.curent \leftarrow [i.curent].urm$
 {dacă s-a terminat de iterat lista curentă, căutăm prima listă nevidă, pentru a repositiona iteratorul}
Dacă $i.curent = \text{NIL}$ **atunci**
 $i.pozCurent = i.pozCurent + 1$
 deplasare(i)

SfDacă

SfSubalgoritm

Observație

- complexitatea iterării unui container cu n elemente, reprezentat folosind o TD cu m locații și liste independente este $\theta(n + m)$ (dar $m \ll n \Rightarrow \theta(n)$)

În directorul asociat cursului 7, găsiți implementarea parțială, în limbajul C++, a containerului **Colecție** (reprezentarea este sub forma unei TD în care coliziunile sunt reprezentate prin înlănțuire).

Analiza dispersiei cu înlănțuire

Notatii și presupuneri

- $\alpha = \frac{n}{m}$ factorul de încărcare al tablei (numărul mediu de elemente memorate într-o înlănțuire)
- $\alpha > 1$
- Pp. că timpul de calcul al funcției de dispersie este $\theta(1)$ (!! la timpul de căutare se adaugă și timpul de calcul al funcției de dispersie)

– La **căutare** apar 2 cazuri

- Căutare **cu succes** (găsim elementul)
- Căutare **fără succes** (nu găsim elementul)

Teorema 1. Într-o TD în care coliziunile sunt rezolvate prin înlănțuire, în *ipoteza dispersiei uniforme simple* (SUH), o căutare **fără succes**, necesită, în *medie*, un timp $\theta(1 + \alpha)$.

În ipoteza SUH, fiecare listă are aceeași lungime, α , iar o cheie se poate dispersa, cu aceeași probabilitate, în orice locație (poate fi în oricare dintre liste)

- (1) căutarea fără succes necesită iterarea unei liste $\Rightarrow \alpha$
- (2) calcul funcției de dispersie $\Rightarrow 1$
- Din (1) și (2) $\Rightarrow \theta(1 + \alpha)$.

Teorema 2. Într-o TD în care coliziunile sunt rezolvate prin înlănțuire, în *ipoteza dispersiei uniforme simple* (SUH), o căutare **cu succes**, necesită, în *medie*, un timp $\theta(1 + \alpha)$.

Intuiție

- probabilitatea ca o cheie să se disperseze într-una din locații este $\frac{1}{m}$
- în lista de pe poziția j , elementul poate fi găsit după 1, 2, ... α pași $\Rightarrow$ timpul mediu este aproximativ

$$\frac{1}{m} \sum_{j=0}^{m-1} \sum_{i=1}^{\alpha} \frac{i}{\alpha} \in \theta(1 + \alpha)$$

CONCLUZII

- Dacă $n = O(m)$ $\Rightarrow \alpha = \frac{O(m)}{m} = O(1) \Rightarrow$ căutarea necesită, în *medie*, timp constant $\theta(1)$
- Adăugarea necesită $\theta(1)$
- Dacă listele sunt dublu înlănțuite atunci ștergerea unui nod se poate face în $\theta(1)$

$\Rightarrow$ **TOATE OPERAȚIILE (adăugare, căutare, ștergere) POT FI EXECUTATE ÎN MEDIE ÎN $\theta(1)$**

Observații

- Caz favorabil căutare $\theta(1)$
- Spațiu de memorare $\theta(n + m)$
- Pentru memorarea listele independente se pot folosi și arbori echilibrați, ceea ce va reduce complexitatea timp în caz defavorabil la căutare de la $\theta(n)$ la $\theta(\log_2 n)$.
- Rezolvarea colizunilor prin liste independente se numește **dispersie deschisă** (*open hashing*) sau **adresare închisă** (*closed adressing*)
  - elemente sunt memorate în afara tabelii.

PROBLEME

1. Presupunem că folosim o funcție de dispersie aleatoare **d** pentru a dispersa n chei distincte într-o tabelă T de dimensiune m . Care este numărul mediu de coliziuni? (cardinalul probabil al mulțimii $\{(x, y) \in T_{Cheie} \times T_{Cheie} : d(x) = d(y)\}$)
2. Presupunem că folosim o TD în care coliziunile sunt rezolvate prin înlănțuire (liste independente), dar fiecare listă este ordonată după cheie. Care va fi timpul de execuție pentru **căutare** (cu succes, fără succes), **adăugare** și **ștergere**?
3. Arătați că dacă $|U| > n \cdot m$, atunci există o submulțime a lui U de mărime n ce conține chei care se dispersează toate în aceeași locație, astfel încât timpul de căutare pentru dispersia cu înlănțuire, în cazul cel mai defavorabil, este $\theta(n)$.